

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра філології та методики початкової освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Лаврилюк С. В.

Протокол № 2 від 17.10.2018 р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

ФОЛЬКЛОР УКРАЇНИ

освітнього ступеня бакалавр
напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта»
галузь знань 0101 «Педагогічна освіта»

Луцьк – 2018

Програма навчальної дисципліни «Фольклор України» для студентів факультету педагогічної освіти та соціальної роботи, підготовки освітнього ступеня бакалавр, галузь знань 0101 «Педагогічна освіта», напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта».

Розробник: Іовхімчук Н. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та методики початкової освіти.

Рецензент: Данилюк Н. О., доктор філологічних наук, професор кафедри української мови.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри філології та методики початкової освіти

протокол № 2 від 13 вересня 2018 р.

Завідувач кафедри

І. Б. Кузава

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

протокол № 1 від 17.09. 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

В. З. Антонюк

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Характеристику навчальної дисципліни подаємо згідно з навчальним планом спеціальності та представляємо у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань: 0101 «Педагогічна освіта»,	За вибором
	Напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта»	
Загальна кількість годин - 120/ кредитів: 4	Напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта»	Рік навчання: IV
		Семестр: 7
ІНДЗ: немає	Освітній ступінь: бакалавр	Лекції: – 20 год.
		Практичні (семінарські): 22 год.
		Лабораторні: – немає.
		Індивідуальні: –
		Самостійна робота: 70 год.
		Консультації: 8 год.
		Форма контролю: залік

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

У системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів важливе місце належить курсу українського фольклору, мета якого - пізнати народну творчість у всіх її виявах, через минуле українського народу бачити його сучасне, сприяти формуванню фольклорної, культурознавчої компетенції педагога. Опановуючи цю навчальну дисципліну, студенту важливо набути вмінь аналізувати твори української усної народнопоетичної творчості, зіставляти їх жанрові особливості з огляду на морально-етичні проблеми, через дослідження фольклорних текстів, історико-культурологічні корені слів-фольклоризмів відкрити особливий світ народного художнього мислення.

За навчальним планом передбачений лекційний курс, практичні заняття, самостійна робота та індивідуальні завдання. Окрім яскраво вираженої пізнавальної спрямованості, дисципліна має важливе ідейно-виховне значення. Адже український фольклор правдиво відобразив народний світогляд, прагнення, ідеали й цінності, увібрав в себе скарби народної мудрості.

Мета вивчення курсу – ознайомлення студентів з феноменом усної народної творчості, специфікою фольклору, його жанровою системою, історією і поетикою окремих жанрів, особливостями усної народної творчості кожного історичного періоду, взаємодією фольклору й літератури.

У програмі враховуються міжпредметні зв'язки цієї дисципліни з курсами народознавства, історії України, вступу до літературознавства, історії давньої української літератури.

Поставлена мета зумовлює такі **завдання**: ознайомити студентів зі специфікою української усної народної творчості, закономірностями її розвитку, способом побутування, з фольклористикою як наукою, найвідомішими фольклористичними працями про усну народну творчість, сформувати у студентів уявлення про жанрову систему фольклору, про історію і поетику кожного жанру.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:: основні напрями, течії, школи української фольклористики; специфічні риси фольклору в порівнянні з художньою літературою, найяскравіші зразки уснопоетичної творчості, їх ідейно-художню цінність.

Студенти повинні **вміти**: самостійно опрацьовувати наукові першоджерела, збірники фольклорних текстів, визначати філософсько-естетичні основи, тенденції та стильові особливості фольклорних епох; аналізувати фольклорні твори, характеризувати

їх ідейно-тематичні особливості, визначати приналежність до певного жанру, давати різнобічну оцінку фольклорних явищ в аспекті художньо-естетичних, національних і загальнолюдських морально-етичних цінностей. Кінцевою формою контролю є залік.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

За навчальним планом вивчення курсу передбачено протягом двох семестрів. Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

Змістовий модуль 1. Фольклор – невід’ємна складова національної культури. Обрядова поезія

Змістовий модуль 2. Ліричні пісні. Балади. Героїчний епос. Пареміологія.

Структуру навчальної дисципліни представлено у вигляді таблиці 2.

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лек.	Практ. (Семін.)	Лаб.	Інд.	Сам. роб.	Конс.
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль I. Фольклор – невід’ємна складова національної культури. Обрядова поезія							
Тема 1. Предмет і завдання курсу	8	2				6	
Тема 2. З історії української фольклористики	10	2	2			6	
Тема 3. Міфологія як універсальна форма моделювання світу	10		2			6	2
Тема 4. Види і жанри народної творчості	10	2	2			6	
Тема 5. Календарно-обрядова творчість	12	2	2			8	
Тема 6. Родинно-обрядова поезія. Народна драма	12	2	2			8	2
Разом за змістовим модулем 1	64	10	10			40	4
Змістовий модуль II. Ліричні пісні. Балади. Героїчний епос. Пареміологія							
Тема 1. Особливості поетики ліричних пісень (родинно-побутові)	6		2			6	
Тема 2. Суспільно-побутові пісні.	8	2	2			6	2

Коломийки							
Тема 3. Український народний героїчний епос	8	2	2			6	
Тема 4. Українська народна балада	8	2	2			4	
Тема 5. Казковий епос. Українська неказкова проза	8	2	2			4	2
Тема 6. Народна пареміографія. Дитячий фольклор	12	2	2			4	
Разом за змістовим модулем 2	56	10	12			30	4
Усього годин	120	20	22			70	8

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Таблиця 3

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	<p>Змістовий модуль I. Фольклор – невід’ємна складова національної культури</p> <p>Жанри літнього та осіннього циклів календарної обрядової творчості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості: маївки, русальні пісні, купальські, собіткові, петрівчані, троїцькі пісні; їх основні мотиви та образи. 2. Жанри осіннього циклу календарної творчості: жнивварські, косарські та гребовицькі пісні. 3. Поетика жанрів календарно-обрядової творчості 4. Народна обрядовість, пов’язана з народженням дитини, та обряди, пов’язані з будівництвом дому та новосіллям <p>Жанри анекдоту та небилиці</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити риси жанрів анекдоту та небилиці. 2. Зв’язок жанрів анекдоту та небилиці з соціально-побутовими казками. 3. Художні засоби та прийоми комізму у соціально-побутових казках, анекдотах та небилицях. 	36
2	<p>Змістовий модуль II. Ліричні пісні. Балади. Героїчний епос. Пареміологія</p> <p>Пісні літературного походження</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості виникнення та побутування жанру пісні літературного походження. 2. Художньо-тематичні особливості жанру романсу. <p>Українські народні думи</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Назвіть відомих українських кобзарів та обґрунтуйте їхню роль у формуванні національної свідомості народу. 2. Які специфічні риси історичних пісень? 3. Вкажіть зв’язок пісень-хронік з іншими жанрами героїчного епосу. <p>Билини. Походження жанру, цикли билинного епосу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Билини як перший і найдавніший жанр героїчного епосу. 2. Аналіз циклів билинного епосу. 3. Поетика билин. 4. Історія збирання та дослідження билин. 	34
	Разом	70

КОНСУЛЬТАЦІЇ

Таблиця 4

№	Тема	Кількість
---	------	-----------

		ГОДИН
1	<p>Фольклор – невід’ємна складова національної культури. Обрядова поезія</p> <p>1. Запишіть та проаналізуйте обряд весілля, що побутує у вашій місцевості, визначіть його специфічні риси.</p> <p>2. Познайомтеся з тематикою статей, уміщених у часописі „Народна творчість та етнографія” за 2002 – 2003 рр. Визначте проблеми фольклористичних досліджень у ХХІ ст.</p> <p>3. Охарактеризуйте фольклорно-діалектологічні особливості історико-етнографічного регіону, представником якого ви є.</p> <p>4. При виконанні якого обрядового дійства проказували такі слова: „Сійся, родися, жито, пшениця, всяка пашниця, коноплі по стелі, льон по коліна, щоб у вас, хрещених, голівка не боліла”? Що символізувало це дійство?</p> <p>5. Як проходив свят-вечір? Які обряди пов’язувалися з ним ? Що говорилося при цьому?</p> <p>6. У які дні було прийнято колядувати, а в які щедрувати?</p> <p>7. Які уявлення давньої людини відображені в колядці:</p> <p>Були люди невірні, Вони богу не вірили, А вірили у цмочище, В безумнеє у зміще, Зміщу вони оброку несли, На день оброку – по чоловіку...</p>	4
2	<p>Ліричні пісні. Балади. Героїчний епос. Пареміологія</p> <p>1. Випишіть із пісні „Розлилися круті бережечки” постійні епітети, порівняння, гіперболи, метафори, синоніми, антитезу, образи-символи.</p> <p>2. Серед символічних образів козацької, рекрутської, солдатської виділяємо образ коня. Кінь у пісні вміє говорити, співчувати, страждати. Це відданий товариш, рятівник від смерті. Проаналізуйте пісенні діалоги з конем.</p> <p>3. Випишіть з українських народних казок загадки і запропонуйте їх характеристику.</p> <p>4. Наведіть приклади загадок, відповідями до яких будуть слова: окуляри, язик, вечір, риба, сонце, вітер, вишня, цибуля.</p> <p>5. Які існують прозивалки: прозивалки-прізвиська, прозивалки-портрети, прозивалки-діалоги, погрози у вашому селі?</p> <p>6. Які вітання, побажання, звертання, порівняння для дітей і про дітей існують у Вашій місцевості?</p>	4
	Разом	8

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Дисципліна складається з двох змістових модулів та її вивчення не передбачає виконання ІНДЗ. У цьому випадку підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

1. поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 40 балів);
2. модульні контрольні роботи (максимум 60 балів).

Поточний контроль (мах = 40 балів)											Модульний контроль (мах = 60 балів)		Сума
Модуль I											Модуль II		
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2					МКР№1	МКР№2	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T1	T2	T3	T4	T5	30	30	
3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4			100

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 – 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 – 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Список рекомендованих джерел

1. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С.К. Богдан. – К.: Рідна мова, 1998. – 475 с.
2. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні / В.К. Борисенко. – К., 1988.- 192с.
3. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях / Й. Федас. – К.: Довіра, 1993. – 414 с.
4. Грица С. Фольклор у просторі і часі / С. Грица. – Тернопіль, 2000. – 224 с.
5. Грицай М.С. Українська народнопоетична творчість / М.С. Грицай, В.Г. Бойко, Л.Ф. Дунаєвська. – К.:Вища школа, 1983. – 357 с.
6. Давидюк В.Ф. Українська міфологічна легенда / В.Ф. Давидюк. – Львів: Світ, 1992.
7. Дей О.І. Сторінки з історії української фольклористики / О.І. Дей. – К. : Наук. думка, 1975. – 271 с.
8. Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика / М Дмитренко. – К. : Народознавство, 2001. – 576 с.
9. Довженко Г.В.Український дитячий фольклор / Г.В. Довженко. – К. : Наук. думка, 1981. – 172 с.
10. Дунаєвська Л.Ф. Українська народна казка / Л.Ф. Дунаєвська. – К. : Вища школа, 1987. – 127 с.

10. Іваницький А. Українська музична фольклористика / А. Іваницький. – К.: Заповіт, 1997. – 392 с.
11. Кирчів Р. Із фольклорних регіонів України. Нариси й статті / Р. Кирчів. – Львів, 2002. – 350 с.
12. Костомаров М. Слов'янська міфологія / М. Костомаров. – К.: Либідь, 1994. – 283 с.
13. Культура і побут населення України. Навч. посібник / За ред. В.І.Наулко, А.Ф.Артюх, В.Ф.Горленко та ін. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
14. Лановик М. Українська усна народна творчість: Підручник / М. Лановик, З. Лановик. – К.: Знання - Прес, 2001. – 591 с.
15. Лозко Г. Українське народознавство / Г. Лозко. – К.: Зодіак, 1995. – 366с.
16. Мишанич О.В. Українська література другої половини XVIIIст. і усна народна творчість / О.В. Мишанич. – К.: Наук.думка, 1980. – 342 с.
17. Москаленко М. Українські замовляння / М. Москаленко, М. Новикова. – К., 1993.-307с.
18. Нарис історії культури України / За ред. М.Поповича – К.: Артек, 1999. – 728 с.
19. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу (Ескіз української міфології) / І. Нечуй-Левицький. – К.: Обереги, 1992. – 88 с.
20. Нудьга Г. Українська дума і пісня в світі / Г. Нудьга. – Книга 1. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 1997. – 424 с.
21. Пазяк М.М. Українські прислів'я та приказки: проблеми пареміографії / М.М. Пазяк // АН УРСР. Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені М.Т.Рильського. – К.: Наук.думка, 1984. – 203 с.
22. Путилов Б.Н. Фольклор и народная культура / Б.Н. Путилов. – СПб., 1994. – 150 с.
23. Погребенник В.Ф. Фольклоризм української поезії (ост.трет.ХІХ-пер.десят. ХХ ст.) / В.Ф. Погребенник. – К.: Юніверс, 2002.
24. Поліщук Ф.М. Український фольклор. Давня українська література / Ф.М. Поліщук. – К.: Вища шк., 1991. – 190 с.
25. Русин М.Ю. Фольклор: традиції і сучасність / М.Ю. Русин. – К., 1991. – 103 с.
26. Скуратівський В.Т. Русалії / В.Т. Скуратівський. – К.: Довіра, 1996. – 734 с.
27. Скуратівський В.Т. Місяцелік. Український народний календар / В.Т. Скуратівський. – К.: Довіра, 1993. – 272 с.
28. Таланчук О.М. Українознавство. Усна народна творчість: Навчально-методичний посібник / О.М. Таланчук. – К.: Либідь, 1998. – 248 с.
29. Українські символи / За ред.М.Дмитренка. – К., 1983. – 140 с.
30. Українська та зарубіжна культура. Навч. посібн. / За ред. М.М. Заковича. – К.: Тов-во „Знання”, 2000.
31. Федас Й. Український народний вертеп (у дослідженнях ХІХ-ХХ ст.) / Й. Федас. – К.: Наук.думка, 1987. – 182 с.
32. Франко І. Із секретів поетичної творчості // І.Франко. Краса і секрети творчості. – К., 1980. – С.340-439.

Інтернет-сайти

[http:// www.ukrfolk.kiev.ua/](http://www.ukrfolk.kiev.ua/) / BERVY.

[http:// rufolk . chet.ru / pages / tutorial / 1.html](http://rufolk.chet.ru/pages/tutorial/1.html)

[www / ruthenia.ru / folklore / folklorelaboratory / belous.htm](http://www.ruthenia.ru/folklore/folklorelaboratory/belous.htm)

10.ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ– ЗАЛІК

Питання для підсумкового контролю з курсу “Фольклор України”

1. Предмет і завдання курсу. Походження терміну „фольклор”.
2. Соціальна природа фольклору. Поняття фольклорного тексту, його варіантів.
3. Жанрове багатство фольклорних творів, їх пізнавально-виховна спрямованість.
4. Національна специфіка українських фольклорних творів. Зв'язок фольклору з іншими формами духовної культури.

5. Спільне і відмінне у фольклорі та художній літературі.
6. Фольклор і ментальність народу. Доля фольклору в ХХІ столітті.
7. Фольклористика – наука про усну народну поетичну творчість.
8. Найдавніші тексти українських народних пісень.
9. Фольклорні збірники XVIII – XIX ст. Внесок М.Максимовича, П.Куліша у вивчення української народної поезії.
10. М.Лисенко як музичний фольклорист.
11. Український фольклор у працях зарубіжних дослідників.
12. Доля фольклористичних досліджень в Україні. Тенденції розвитку фольклористики.
13. Поняття міфу і міфології. Первісна міфологія українців з погляду поступального становлення міфологічного мислення.
14. Національна своєрідність міфологічних уявлень українців про людину і світ.
15. Язичництво як першооснова українського поетичного світосприйняття.
16. Зв'язок жанрів магії та міфології з художньою літературою.
17. Микола Костомаров про міф і символ.
18. Жанрове багатство фольклорних творів, їх пізнавально-виховна спрямованість.
19. Завдання та проблеми фольклористики як науки; її зв'язок з іншими науками.
20. Історико-етнографічні регіони України. Особливості фольклору різних регіонів України.
21. Спільні та відмінні риси усної народної творчості та художньої літератури.
22. Функції замовлянь.
23. Трудові пісні, їхня специфіка, призначення.
24. Обрядова поезія. Магічний смисл обрядових дій.
25. Основні цикли обрядової поезії.
26. Різдвяний обрядовий фольклор, його провідні мотиви.
27. Веснянки, великодні, русальні, купальські пісні, специфіка, види, зв'язок із обрядом.
28. Жнивварська поезія і обрядовий контекст.
29. З історії дослідження календарно-обрядової поезії. Зв'язок календарно-обрядової поезії з художньою літературою.
30. Величальні пісні про народження дитини. Пісні обряду хрещення.
31. Весільний обряд. Пісні весільного обряду, їхня тематика, художня своєрідність.
32. Тематика родинно-побутових пісень.
33. Пісні про кохання. Мотиви пісень про кохання.
34. Пісні про сімейне життя. Мрії і сподівання жінки. Естетика пісень про жіночу долю.
35. Удовині та сирітські пісні, їх мотиви.
36. Жартівливі родинно-побутові пісні. Пісенна лірика і художня література.
37. Козацькі пісні, їх виникнення й побутування, патріотичне спрямування.
38. Рекрутські пісні. Чумацькі пісні, їх виникнення. Чумацький шлях на південь, шлях Коломийський. Мотиви чумацьких пісень, їх образність.
39. Наймитські, заробітчанські пісні. Ідейний зміст і художня форма цих пісень.
40. Пісні літературного походження. З історії жанру, ознаки, авторство. Літературно-фольклорні зв'язки.
41. Походження терміна „коломийка”. З історії дослідження коломийки. Відображення в коломийках світогляду народу. Регіони побутування коломийок.
42. Виникнення і розвиток героїчного епосу. Кобзарські думи.
43. Історичні пісні, проблематика, основні тематичні групи пісень. Образи історичних діячів.

44. Класифікація балад. Тематичні цикли балад. Балади про кохання. Сюжети. Художні засоби.
45. Фантастично-героїчні казки, їх походження, характерні риси. Казки про тварин, основні теми, ідеї й образи.
46. Казки про родинні стосунки між людьми. Естетика казок. Утвердження морального ідеалу народу.
47. Кумулятивні казки як різновид казок про тварин. Героїко-фантастичні (чарівні) казки. Проблематика, образна система, поетика і стиль.
48. Легенди та перекази. З історії жанру. Види. Образна система народних легенд та переказів.
49. Міфологічні легенди. Онтологічні легенди. Апокрифічні легенди. Історичні легенди та перекази.
50. Жанрові особливості прислів'їв та приказок. Їх походження і тематика, художні особливості.
51. Відображення у прислів'ях і приказках ментальності українців. Мовленнєвий етикет.
52. Анекдоти, з історії жанру, основні тематичні групи, особливості поетики.
53. Ідейно-тематична структура анекдотів, викриття в них суспільних вад, аморальності.
54. Народні повір'я. Основні тематичні групи народних байок, анекдотів.
55. Визначення жанру загадки. Тематика, структура, пізнавальна, дидактична, логічна, естетична функції, мова загадок.
56. Використання загадок у різних жанрах народної творчості, художній літературі.
57. Вивчення народної пареміографії фольклористикою.
58. Загальна характеристика та особливості дитячого фольклору. Класифікація жанрів.
59. Колискові пісні, їх жанрові особливості. Аналіз жанрів, які перейшли у дитячий фольклор із загальної народної творчості (заклички, примовки, ігри та ін).
60. Забавлянки, пестушки, дражнилки. Мова дитячого фольклору. Естетика дитячого фольклору.